

Péter Zsolt

Kastélyturizmus az Észak-magyarországi régióban

Az elmúlt közel két évtizedben jelentős változások következtek be a fejlett világ turisztikai piacain. A 80-as évektől kezdődően változtak a fogyasztói szokások, egyre nagyobb teret nyertek az ún. alternatív turizmustípusok, amit az egyedi speciális igények megléte, illetve a turisták kisebb számából adódó, a terület adottságaival jobban harmonizáló turizmus jellemez (Puczko–Rátz 2005). Az alternatív turizmustípusok körébe sorolható kulturális-, és örökségturizmus kiemelt figyelmet érdemel. A szocializmus hagyományokat, kulturális örökséget kevésbé tisztelő korszakának elmúltával reneszánszát éli (nem kis részben civil kezdeményezéseknek köszönhetően) a hagyományok ápolása, felélesztése, fokozott figyelem övezi a kulturális örökség tárgyasult formáinak megőrzését, rehabilitációját is.

A kulturális örökség, azon belül az épített örökség látványos megjelenési formái a nemesi családok által építtetett kastélyok, kúriák, amelyek többsége fizikai állapotában, betöltött funkcióiban, mind a mai napig nem foglalja el méltó helyét. Relatíve kedvező helyzetben vannak azok az épületek, amelyek az eredeti funkciókkal összemérhető (igazgatási épület, múzeum, szálláshely) feladatokat látnak el. Jelen cikkemben, az Észak-magyarországi régióban található kastélyok turisztikai célú hasznosítását vizsgálom, különös tekintettel azokra, amelyek szálláshelyként is funkcionálnak. A tanulmány célja részben egy helyzetfeltárás, részben, pedig az üresen álló, vagy nem kellő funkciókat betöltő, hatékonysággal üzemeltetett kastélyok számára kiutak keresése.

Bevezetés

A kastélyturizmus hazánk kulturális turizmusának fontos pillére, ami szoros kapcsolatban van a turizmust ösztönző más tényezőkkel, a fejlett világ országaiban érezhetően bővülő fizetőképes kereslettel, illetve a rendelkezésre álló szabadidő növekedésével (Puczko–Rátz 2005). A turizmus ennek a formájának (potenciálisan) helyet adó kastélyok a kulturális örökség részét képezik, melyek hasznosítása Magyarországon meglehetősen vegyes képet mutat. Ennek legfontosabb oka mind a mai napig a II. világháború és az azt követő államosítások, aminek köszönhetően a következő évtizedekben kastélyaink állapota rendkívüli mértékben leromlott. A rendszerváltozást követően néhány más volt szocialista országtól eltérően az ingatlanokat nem kapták vissza korábbi tulajdonosaik, így jelenleg a magyarországi kastélyok csak rendkívül kis részét birtokolják azok a családok, amelyek a háborút megelőzően a kastélyok tulajdonosai voltak (Virág 2000).

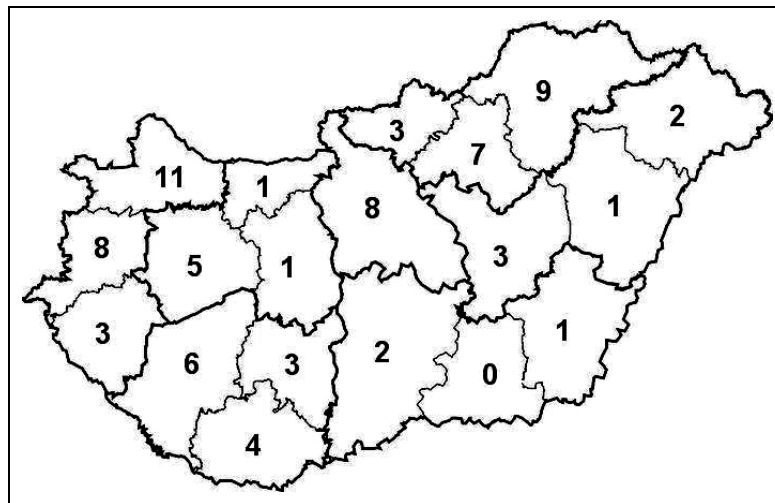
A jelentős magyarországi kastélyok szinte mindegyike állami és/vagy önkormányzati tulajdonban van, a kisebb jelentőségű építmények pedig különböző vállalatok, befektetői csoportok, szállodaláncok, illetve magán- társaságok, személyek, családok birtokát képezik. A tulajdonosi szerkezetnek megfelelően rendkívül változatos a kastélyok hasznosítása is. Alapvetően négy típusba lehet sorolni a betöltött funkciókat. A kastélyok mind a mai napig a leggyakrabban közösségi funkciókat látnak el, sokuk egészségügyi intézményként, szociális otthonként működik, de számos példát lehet találni oktatási intézményi, egyéb kulturális célú hasznosításra. Gyakori továbbá az épületek eredeti funkcióinak alapvetően megfelelő, igazgatási épületként történő működés. Kevésbé elterjedt a kastélyok kizárólag magánszemélyek általi hasznosítása, a jelentős tőkeigénynek köszönhetően többnyire csak kisebb kastélyok, kúriák váltak magánlakhelyé, üdülővé.

A kastélyok hasznosításának legdinamikusabban fejlődő ága a turisztikai célú működtetés. A kastélyok szolgálhatnak szálláshelyül, alkalmasak lehetnek rendezvények lebonyolítására, otthont adhatnak közérdeklődésre számító gyűjteményeknek. Gyakori, a minél gazdaságosabb üzemeltetés érdekében a komplex hasznosítás, azaz több turisztikai funkció egymás mellett élése.

A kastélyok helyzete nem csak funkciójukat, hanem fizikai állapotukat tekintve is jelentős heterogenitást mutat. Állapotuk nem független jelenlegi és közelmúltbeli feladataiktól, a múzeumként, kultúrházként működő épületek többnyire jobb állapotáról, míg az egészségügyi, szociális, oktatási intézményeket befogadók rosszabb helyzetéről számolhatunk be (Praznovszky 2005). Köszönhető ez elsősorban annak, hogy az utóbb felsorolt funkciók drasztikusabb átalakításokat tettek szükségessé, illetve, hogy ezen intézményekre nagyon gyakran jellemző az alulfinanszírozottság.

Kastélyszállók Magyarországon és az Észak-magyarországi régióban

Magyarországon az első kastélyszállók az 1930-as években nyitották meg kapuikat. Az első kastélyhotellek között kell megemlítenünk a Károlyiak füzerradványi kastélyát, valamint a Palota Szállót Lillafüreden. Jelenleg Magyarországon megközelítőleg száz található belőlük. A pontos számot viszonylag nehéz meghatározni mivel önmagában a „kastélyszálló” mint fogalom sem pontosan definiált, nincs egységes kritériumrendszer, ami alapján egy épület kastélyszállónak nevezhető (Praznovszky 2005). Ennek köszönhetően ma Magyarországon jelentős méretű, nagy szobaszámmal rendelkező kastélyok, néhány szobával rendelkező kúriák, új építésű a régi korok kastélyait imitáló építmények, toronnyal rendelkező családi házak viselik a kastélyszálló nevet. Ezért ha valaki ma egy kastélyszállóban szeretne megszállni, pontos információk nélkül nem tudhatja, hogy szállása egy minden igényt kielégítő luxusszálloda, vagy pedig egy 12 ágyas szobákat felvonultató turistaszállás lesz.

1. ábra: Kastélyszállók területi megoszlása (2006)

Forrás: saját szerkesztés

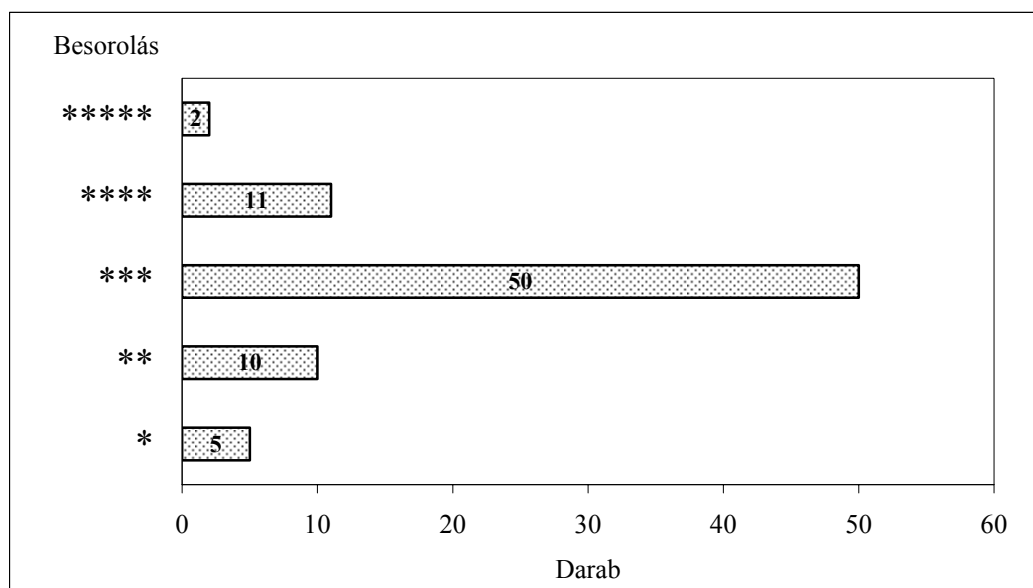
A magyarországi kastélyszállók területi eloszlása egyenetlen. A nyugati országrész dominanciája itt is megfigyelhető, azonban különösen az Észak-magyarországi régióban szintén nagy számban fellelhetők.

1. táblázat: A kastélyszállók fontosabb adatai (2006)

	Kastélyszállók száma (darab)	Átlagos besorolás (csillagok száma szerint)	Átlagos szobaszám (darab)	Átlagos férőhelyszám (darab)
Dél-alföldi régió	3	3	15,3	40,7
Dél-dunántúli régió	13	3,1	27,3	59,8
Észak-alföldi régió	6	2,7	20,2	57,7
Észak-magyarországi régió	19	2,9	28,7	65,8
Közép-dunántúli régió	7	3	27,3	62,3
Közép-magyarországi régió	8	3	29	66,3
Nyugat-dunántúli régió	22	2,9	19,3	48
Magyarország összesen	78	2,9	24,5	57,9

Forrás: saját adatgyűjtés

Amikor kastélyturizmusra, kastélyokra gondolunk, akkor végeleáthatatlan folyosókból nyíló szobák, vendégek sokasága sejlik fel előttünk. A magyar valóság azonban mást mutat. Az 1. táblázat adatai azt mutatják, hogy jellemzően 20-30 szobával (100-nál kevesebb férőhellyel) üzemel a kastélyszállók többsége (az ország legnagyobb kastélyszállója a lillafüredi Palota Szálló is „csak” 128 szobával rendelkezik). Nem beszélhetünk tehát tömegturizmusról a kastélyszállók esetében – igaz nem is akarunk.

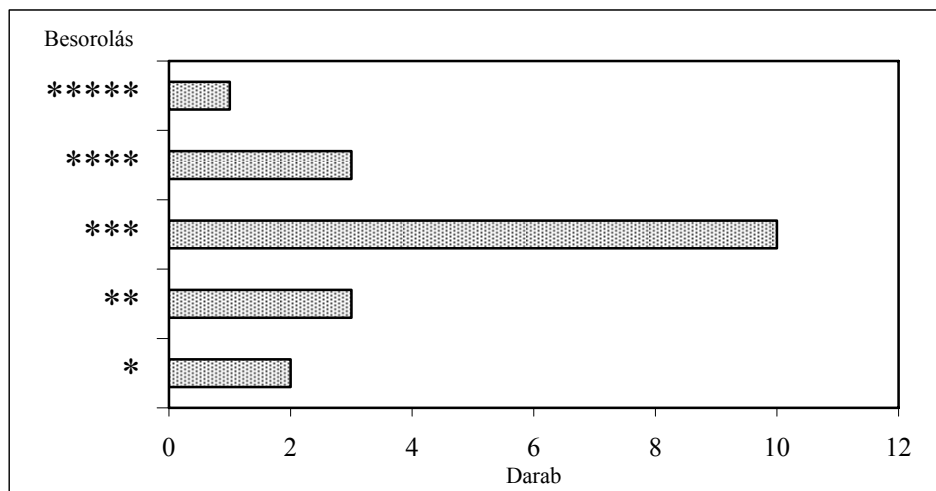

2. ábra: Kastélyszállók száma besorolás szerint (2006)

Forrás: saját adatgyűjtés

A másik illúzió, ami a kastélyszállodákkal kapcsolatos, a magas színvonalú szolgáltatások, a luxus feltételezése. Ezzel szemben Magyarországon összesen két. ötcillagos kastélyszálló található, 14%-uk négycsillagos, 65 %-uk, 3 csillagos, 13 %-uk 2 csillagos, és ötegycsillagos szállás is van közöttük, azaz kastélyszállóink túlnyomó többsége nem a 4-5 csillagos

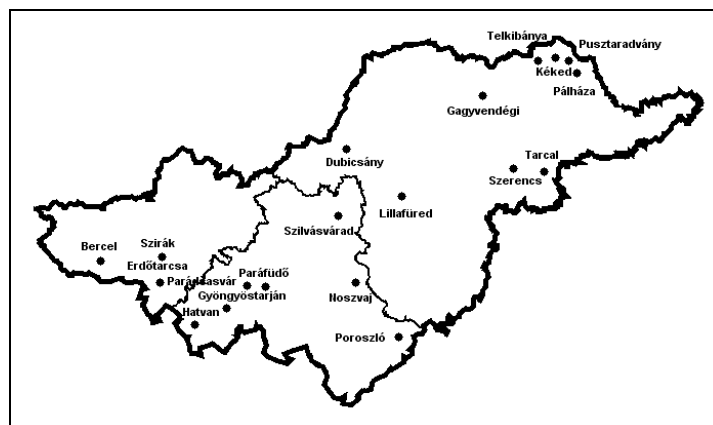
felsőkategóriába sorolható. Különösen elszomorító, hogy nem kevés kastélyszállónk kifejezetten a low-end kategóriát képviseli egy-két ezer forint/fő ár mellett, ami megkérdőjelezheti az épületek még a jelenlegi állapotukban történő fenntartását is.

3. ábra: Kastélyszállók száma a régióban, a kapott csillagok száma szerint (2006)

Forrás: saját adatgyűjtés

Az Észak-magyarországi régió kastélyszállóinak színvonala lényegében megegyezik az országos helyzettel, 1 db. ötcsillagos, 3 db. négycsillagos, 10 db. 3 csillagos, 3 db. 2 csillagos, és 2 db. egycsillagos található a régióban.

4. ábra: Kastélyszállók az Észak-magyarországi régióban (2006)

Forrás: saját szerkesztés

Érdemes azonban némi fenntartással kezelni a kastélyszállodák minősítését, mivel számukra nincs kidolgozva egységes kritériumrendszer (mint amilyen már létezik a falusi vendéglátóhelyek számára), így gyakorlatilag az új építésű szállodákra paraméterezett kritériumrendszer alapján kerülnek besorolásra (Praznovszky 2005). Kivételes esetekben, pl. a lillafüredi Palota Szálló esetében a szakma elismeréseként (három és fél csillag) előfordul valamiféle korrekció, de nem ez a jellemző. Hasznos lenne mindezen minősítési problémákat

szem előtt tartva, önálló minősítési rendszert létrehozni, mivel a kastélyszállók iránti igények nem biztos, hogy mindenben megegyeznek a többi szállodával szemben támasztottakkal.

Jelentős problémát jelent a kastélyok turisztikai célú hasznosításában, hogy a II. világháborút alatt/követően a legtöbb kastély berendezése, vagyontárgyai és parkja részben vagy egészében megsemmisült vagy eltűnt, ezért – ellentétben nyugat-európai, cseh vagy lengyel társaikkal, már nem, vagy csak óriási költségek mellett állíthatók vissza eredeti állapotukban. A belső helyreállítás legtrikábban alkalmazott módja a kastély korának stílusának megfelelő korabeli berendezés beszerzése. Az utóbbi évek helyreállításai során az eredeti stílust jól rosszul imitáló, új készítésű bútorok elhelyezése vált általánossá. Sajnos a kedvező tendenciák ellenére továbbra is gyakori (pl. a jelenleg zárva tartó Hunguest Hotel Szilvás) a „modern” berendezés, amelyet hosszú távon feltétlenül ki kell cserélni, ellenkező esetben az érintett szállodák továbbra is csak alacsony színvonalú, olcsó szálláshelyek maradnak.

Miért is vonzóak a kastélyok? Mi az a plusz, ami előnyt biztosít(hat) számukra a szálláshelyek versenyében?

- A kastélyturizmus egyfajta időutazást is jelent. Sokakat vonzhat ugyanott aludni, étkezni, mint neves őseink tették.
- A látogatók mélyebben megismerhetik az ország kultúráját. A kastélyok történetéhez rendszerint legendák a különlegességek társulnak.
- Különleges igények kielégítésére képesek. Komplet szolgáltatásaiknak köszönhetően alkalmasak családi üdülések, konferenciák, rendezvények lebonyolításához
- A stresszes városi élet következtében ugrásszerűen megnőtt az igény a csendes, nyugodt környezet iránt. Ezt segíti az a tény, hogy a kastélyok általában kisebb településeken, vagy a városokon kívül helyezkednek el, ideális helyszínt kínálva a pihenésre.

Nem véletlen, hogy aki kastélyban száll meg, az tudatosan választja ezt a szállástípust, mást, többet vár mint a megszokott egyéb szálláshelyektől, még ha ez anyagilag nagyobb áldozatot is kíván. A szolgáltatásokat kombinálva komplex csomagok hozhatók létre, amelynek keretében a létesítmény éttermi, rendezvényi, konferenciával kapcsolatos, wellness stb. szolgáltatásait egyaránt igénybe veszik, ezáltal növelhető a vendégéjszakák száma, és turisták költése.¹

A turizmus egyik alaptörvénye, hogy jól működő színvonalas szállások nem lehetnek meg turisztikai attrakciók nélkül, ami fordítva is igaz, azaz a turisztikai attrakciók sem képesek gazdaságosan működni a vonzáskörzetükben levő megfelelő színvonalú szálláshelyek nélkül. Mindez igaz a kastélyszállodákra is, amelyeknek elemi érdeke a turisták átlagos tartózkodási idejének növelése. Ennek érdekében érdemes összekapcsolni a kastélyturizmust a:

- gyógyturizmussal, ami a gyógyszolgáltatásokra való berendezkedést, medencék kialakítását, környékbeli gyógyfürdőkkel való kapcsolatfelvétel jelenti,
- falusi turizmussal, a kastélyszálló vendégeinek folklórprogramot biztosíthatunk,

¹ A legszellemesebb komplex turisztikai csomagokkal a pusztaradványi Pallavicini Szálloda honlapján találkoztam. Az eltérő fogyasztói igényeknek megfelelően összeállított programcsomagok, az alábbi fantázianeveket viselik: „Legyen ma Ön az Őrgróf!” „Kényeztető napok” „Áldott, Békés Karácsony” „Pihentető hétvége” „Pihentető napok” „Nyugalom szigete” „Azok a színes hétköznapiok” „Abaúj felfedezése I.” „Abaúj felfedezése II.” „Vad nyár - Radvány” „Mézes Hetes”, „Mézes Napok”. A csomagok tartalmára vonatkozóan részletes leírást találunk: romantikus gyertyafényes vacsora az első napon, cigányzenés búcsúvacsora az utolsó estén stb.. Kár, hogy mindez csak a magyar tudók olvashatják – az egyébként színvonalas, kastélyokhoz méltó webes megjelenés idegen nyelveken nem működik.

- konferencia-turizmusal, tárgyalásra is alkalmas konferenciaterem kerülhet kialakításra, szükség esetén szálláshiány esetén érdemes együttműködni más környékbeli szállásadókkal,
- vadászturizmussal,
- sport, fitness, wellness lehetőségekkel, ami a ma divatos egészségmegőrző berendezések és szolgáltatások kialakítását jelenti a kastélyszállóban,
- ökoturizmussal, ami a természetjárással, gyalogtúras- kerékpáros kirándulással kapcsolatos lehetőségek biztosítását jelenti,
- horgászattal,
- borturizmussal,
- speciális ételek kínálatával a kastély éttermében.

Ideális esetben a kastélyok ezeket a szolgáltatásokat házon belül biztosítják. A kastélyok szolgáltatásainak skálája hasonlóan más befektetési formákhoz, az elérhető források, illetve a várható megtérülés függvénye.

A kastélyszállókat igénybe vevő vendégek köre a nyújtott szolgáltatásokból adódóan meglehetősen jól meghatározható. Körükben:

- kiemelkedő a felsőfokú iskolát végzettek száma,
- elsősorban a nyugalomra vágyó tehető fiatal párok, fiatal családok és nyugdíjasok időznek szívesen kastélyszállóban,
- jellemzően a nagyvárosból „kiszabadulók” vágnak az ilyen nyugodt területekre.
- A turisták származása tekintetében a belföldi tehetősebb réteg van túlsúlyban, kivéve a négy és ötcsillagos kastélyszállókat. A külföldiek esetében, az osztrák és német turisták dominálnak.

Magyarországon a kastélyszállodák forgalmára erős szezonális jellemző, kiemelkedő forgalom elsősorban nyáron és az ünnepnapokon jelentkezik (Praznovszky 2005). A szezonon kívüli bevételek növelése érdekében ősztől tavaszig gyakoriak a tréningek, konferenciák, továbbképzések. Vannak olyan kastélyszállodák, amelyek kifejezetten specializálódtak a tréningekre, továbbképzésekre (pl. a noszvaji De La Motte Kastély, vagy a Bercel Kastély). A régió kastélyszállói közül szinte mindegyikben található (konferenciák megrendezésére is alkalmas) egy vagy több terem. Jelentősebb kapacitással csak a Palota Szálló, és a szerencsi Huszárvár Hotel rendelkezik, ezer főnél nagyobb létszámú konferenciák megrendezésére alkalmas konferenciaközpont (nem csak a kastélyszállókban) régióinkban nem található.

Ritka és előremutató kezdeményezése a Palota Szállót üzemeltető Hunguest Hotels szállodaláncnak, a konferenciaszervezők munkáját segítő, a szállodákban található rendezvénytermek alaprajza, illetve a szervezés szempontjából lényeges paraméterei megtekinthetők a központi weboldalon.

Ilyen körülmények között tájékoztatással, a többi kastélyszálló esetében nem találkozhatunk, sok esetben a konferenciatermek kapacitására vonatkozó adatokat is hosszas keresés során sikerült csak megtalálni. Jellemző, hogy a régió kastélyszállói egyáltalán nem felhasználóbarát módon készülnek a konferenciaturizmusra. A webes megjelenés hiányosságait azért tartom fontosnak megemlíteni, mivel a turisták, a rendezvényszervezők oldaláról gyakorlatilag elvárás a minél szélesebb körű on-line tájékoztatás, amit úgy látszik, hogy a kínálati oldal nehezen követ. Érthetetlen mindez azért is, mivel a kastélyszállók több tíz, több százmillió forintos beruházásai mellett jelentéktelennek tűnhet egy igazán igényes többnyelvű honlap elkészítésének maximum néhány százezer forintra rúgó költsége.

A 2. táblázat az Észak-magyarországi régióban található kastélyszállók legfontosabb adatait tartalmazza. Túlnyomó többségüket felújították, modernizálták az utóbbi években. Sajnos azonban pl. a szilvásváradi Hotel Szilvás esetében folyamatosan romló állapotról számolhatunk

be, jelenleg a hotel nem is üzemel. Különösen fájdalmas ez azért is, hiszen a településen és a közeli Csipkéskúton található lipicai ménes, olyan különleges turisztikai attrakció, amely nagy számú, magas költségű vendéget vonz. A szálloda jelentős átalakításokra szorul annak érdekében, hogy magas színvonalú szálláshellyé válhasson.

2. táblázat: A régió kastélyszállóinak fontosabb adatai (* Ft/fő/éjszaka) (2006)

Kastélyszálló neve	Minősítés	Ár (Ft/szoba/éjszaka)	Szobaszám (darab)	Férőhely (fő)	Konferenciatermek ülőhelyeinek száma (darab)	Internetes megjelenés
Vay Kastélyszálló Dubicsány	2	1600-2200*	18	53	100	<i>Nincs saját honlap.</i> Minimális információtartalom
Vendéggy kúria Gagyvendégi	1	1000-2000	6	15	20	<i>Nincs saját honlap.</i> Statikus információk.
Kékedi-Melczer Várkastély Kéked	3	9000	22	56	140	<i>Nincs saját honlap.</i> Minimális információtartalom
Palota Szálló Lillafüred	4	19500-26800	128	267	550	Színvonalas többnyelvű honlap.
Kőkapu Vadászkastély Pálháza/Nagyhuta	3	13800-30000	27	54	150	<i>Nincs saját honlap.</i> Alap információk..
Pallavicini Kastélyszálló Pusztaradvány	3	14800-25800	8	20	120	Színvonalas kizárólag magyar nyelvű honlap.
Gróf Degenfeld Kastélyszálló Tarcal	4	19500-25000	21	50	25	Színvonalas többnyelvű honlap.
Ezüstfenyő Hotel Gold Telkibánya	3	6100-28000	20	50	80	Színvonalas magyar és angol nyelvű honlap
Huszárvár Hotel Szerencs	3	3400-4500*	22	76	450	<i>Nincs saját honlap.</i> Kevés nehezen elérhető információ.
Mátra Oázis Kastélyszálló Gyöngyöstarján	1	2700-4800*	14	42	60	<i>Nincs saját honlap.</i> Minimális információtartalom
Kristály Kastélyhotel Hatvan	3	5900-10000	17	38	275	<i>Nincs saját honlap.</i> Kevés nehezen elérhető információ.

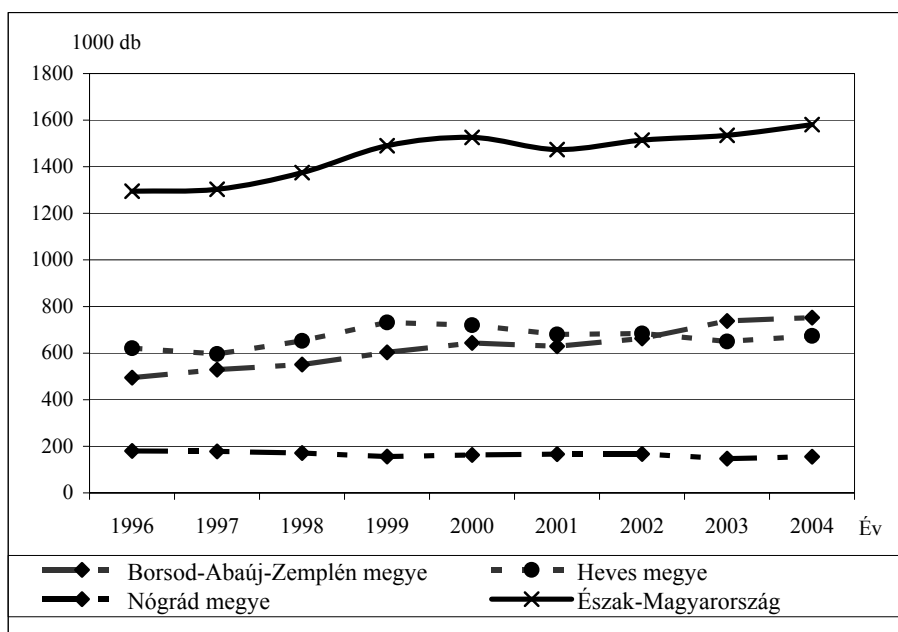
2. táblázat(folytatás): A régió kastélyszállóinak fontosabb adatai (* Ft/fő/éjszaka) (2006)

Kastélyszálló neve	Minősítés	Ár (Ft/szoba/éjszaka)	Szobaszám (darab)	Férőhely (fő)	Konferenciatermek ülőhelyeinek száma (darab)	Internetes megjelenés
Üdülőszálló és Oktatási Központ, Noszvaj	2	2500-4500	39	88	100	<i>Nincs saját honlap.</i> Minimális információtartalom.
Erzsébet Királyné Park Hotel Parátfüdő	3	15000-9700	42	95	100	Színvonalas magyar és angol nyelvű honlap
Kastélyhotel Sasvár Parádsasvár	5	35000-250000	57	112	180	<i>Nincs saját honlap.</i> Relative sok elérhető információ.
Club Thermal Kastély Poroszló	3	6000-7000	7	28	-	Nem túl elegáns, de informatív többnyelvű honlap.
Hunguest Hotel Szilvás Szilvásvárad	2 Zárva	-	41	80	60	Színvonalas többnyelvű honlap.
Bercel Kastély Bercel	3	9000-18000	18	36	50	Színvonalas kizárólag magyar nyelvű honlap
Erdőtárcsai Akadémiai Tudós Üdülő és Alkotóház-Erdőtárcsa	3	15000	13	26	80	Nem túl elegáns, kevésbé informatív többnyelvű honlap.
Hotel Kastély Szirák Szirák	4	15000-25000	25	76	80	Színvonalas többnyelvű honlap.

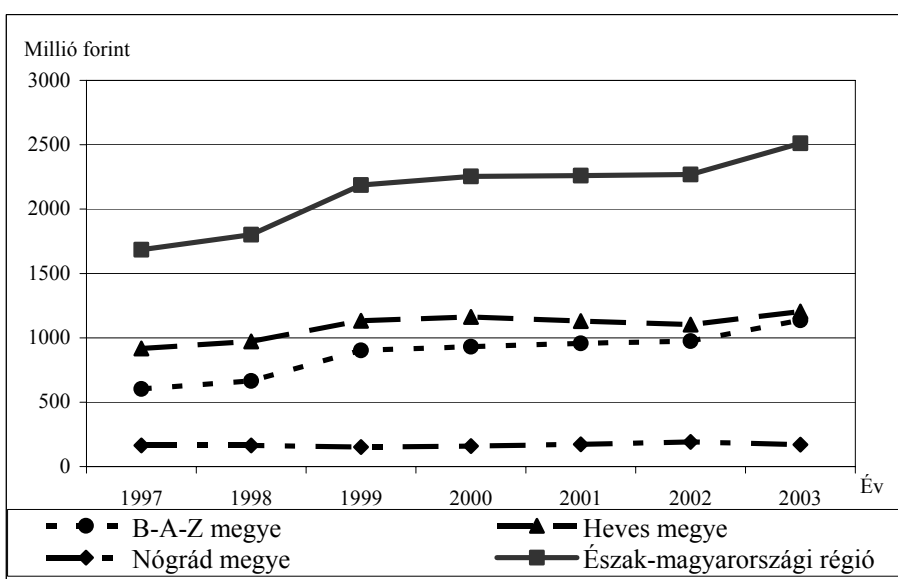
Forrás: saját adatgyűjtés

A szobaárakat vizsgálva az egy-két csillagos szálláshelyek árai jellemzően 5 ezer forint alattiak, a háromcsillagosoké a 10-20 ezer forintos kategóriában mozognak, a régió négycsillagos kastélyszállóiban 20-30 ezer forintos árakkal számolhatunk, az egyetlen (nem csak a kastélyszállók körében) ötszillagos szálloda szobaárai pedig 35 ezer forintról indulnak.

Úgy tűnik többnyire nem sikerül az árakban érvényesíteni, a szállásforma különleges adottságaiból származó „pluszt”, a fővárositól alacsonyabb vidéki árak (ugyanazon kategórián belül) a kastélyszállók esetében is megfigyelhetők.

5. ábra: Vendégéjszakák száma az Észak-magyarországi régióban
 Forrás: Területi Statisztikai Évkönyv, KSH. Budapest, 1996-2004.

6. ábra: Szállásdíj-bevételek az Észak-magyarországi régióban 1997-es áron
 Forrás: B-A-Z, Heves, Nógrád Megyei Statisztikai Évkönyv, KSH. Budapest, 1997-2003.

Észak-magyarországi régió kastélyturizmusának SWOT-analízise

Az Észak-magyarországi régió kastélyturizmusát a lehetőségek és a problémák dominálják, amely mind a turizmusba bevont, mind az abból jelenleg kimaradó kastélyok esetében igaz.

Az alapproblémát mindkét esetben a hasznosítás/hasznosulás többnyire nem elégséges szintje jelenti. A jelenleg is a turizmusban résztvevők esetében sok tartalék rejlik még a rendelkezésre álló erőforrások hatékonyabb kihasználásában. Különösen a marketing eszköztrendszerének hatékonyabb alkalmazásától, a nyújtott szolgáltatások körének bővítésétől, illetve a hálózati gondolkodásmód terjedésétől várhatunk eredményeket.

3. táblázat: Az Észak-magyarországi régió kastélyturizmusának SWOT-analízise

Erősségek:	<ul style="list-style-type: none"> • Országos összehasonlításban jelentős számú működő kastélyszálló, • sikeres példák a kastélyok rehabilitációjára, • nagyszámú (sokszor üresen álló) épített örökség, mely bevonható a kastélyturizmusba, • kedvező árú vidéki ingatlanok, • kedvező árú vidéki munkaerő, • szabad kapacitások, • meglévő, fejleszthető turisztikai szolgáltatási alapkínálat.
Gyengeségek:	<ul style="list-style-type: none"> • Bizonyos esetekben a tájékoztatás szinte teljes hiánya, • idegennyelvű tájékoztatás hiánya, • idegennyelv ismeret hiánya, • leromlott épített örökség, • leromlott környezet, • korabeli bútorok, használati tárgyak hiánya, rossz állapota, • infrastrukturális problémák, • egyenetlen területi eloszlás, • magas tőkeigényű lassan megtérülő beruházások, • kevés nemzetközi szinten is jelentős turisztikai attrakció a régióban – a kastélyok egy része ezektől messze található • elégtelen turisztikai kínálat, • turisták kevés időt és pénzt töltenek, • használaton kívüli, vagy potenciálisan a turizmusba bevonható kastélyok közvetlen és/vagy települési környezete sokszor nem kedvező, elhanyagolt, • kastélyszállók nem aktívak a turisztikai hálózatokban.
Lehetőségek:	<ul style="list-style-type: none"> • Élénkülő fizetőképes (belföldi) kereslet, • rövidebb és közeli úticélokat választó, és gyakoribb utazások, • kastélyturizmus fejlesztése prioritássá válik, • uniós források bevonása, • külföld befektetői csoportok megjelenése, • a kastélyturizmus kínálatának bővítése az adottságoknak megfelelően a gyógyturizmussal, konferencia-turizmussal, vadászturizmussal, ökoturizmussal, borturizmussal gasztronómiai kínálattal, • belföldi kereslet ösztönzése, • külföldi érdeklődők intenzív tájékoztatása, • tudatos marketingszemlélet megjelenése, • piaci igények felmérése, és az annak megfelelő kínálat biztosítása, • beutaztatási tevékenység intenzifikálódása, • új pl. ázsiai piacok felé történő nyitás.

3. táblázat (folytatás): Az Észak-magyarországi régió kastélyturizmusának SWOT-analízise

Veszélyek:	<ul style="list-style-type: none"> • kedvezőtlen adottságú, befektetésekre kevésbé alkalmas kastélyok állapota tovább romlik, esetleg teljesen megsemmisülnek, • turisztikai versenyképesség (pl. ár/érték arány) romlása nemzetközi viszonylatban, • környezet állapotának romlása, • kis/alacsony költségű forgalom és a részben ebből következő forráshiány a kastélyszállók vagyoniának fokozatosan feléléséhez, színvonaluk leromlásához vezet.
-------------------	--

Forrás: saját szerkesztés

A jelenleg kihasználatlanul álló kastélyok problémája ennél lényegesen összetettebb, a legtöbb gondot a kastélyok ideális funkciójának megtalálása, illetve azok finanszírozása jelenti. Valójában nem véletlen, hogy épített örökségünk egy része méltatlan állapotban, gyakran nem megfelelő funkciókat lát el. Ennek oka egyrészt a rendszerváltást megelőző időszak örökségében rejlik, másrészt annak köszönhető, hogy sok kastély esetében (a kedvezőtlen adottságoknak köszönhetően) nehéz gazdaságos, hosszú távon is finanszírozható feladatokat meghatározni (pl. az edelényi L'Huillier-Coburg kastély). Ezeket a kastélyokat, közösségi akarat mellett, hosszú távú stratégia mentén „ki kell találni”, vonzóvá kell tenni a potenciális magánbefektetők számára is.

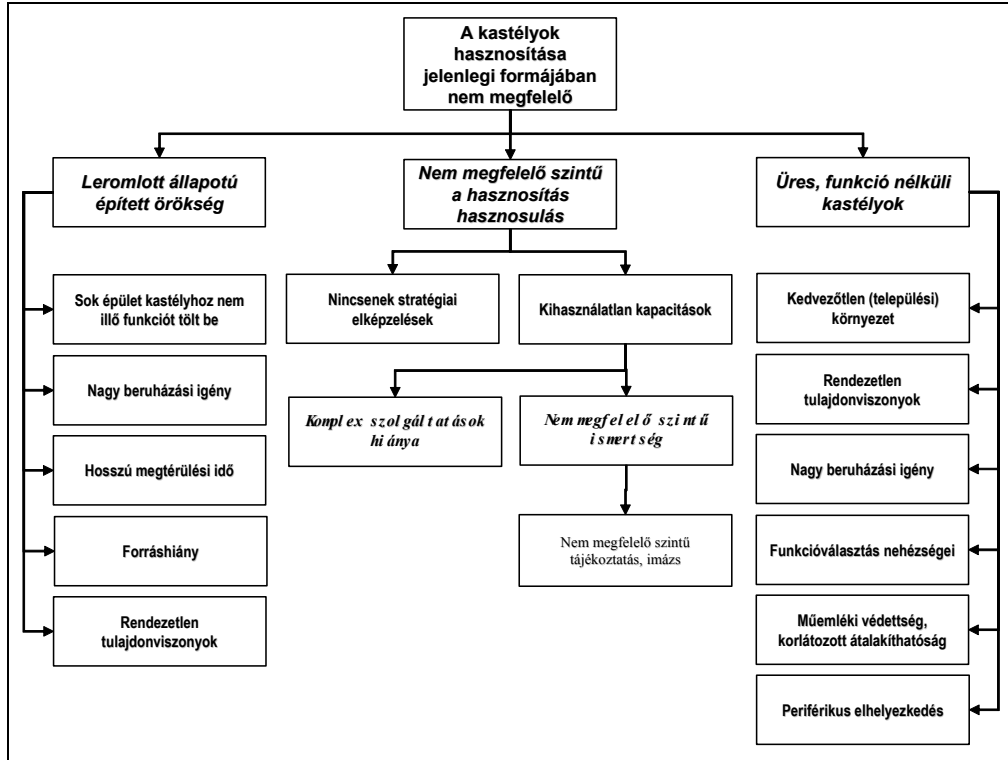
A helyzet javulásának gátját jelentik a kastélyok (gyakran rendezetlen) tulajdonviszonyai. Legnagyobb és történelmileg is legfontosabb kastélyaink tartós állami tulajdonban vannak, és műemléki védelem alatt állnak. Ez részben kedvező, hiszen az állam rendelkezik a műemlékek védelmének alapvető eszköztárával (Praznovszky 2005), másrészt viszont gátolhatja a fejlődést a szűkös források miatt. A nagy volumenű magántőke megjelenésére az állami ingatlanok esetében a jelenlegi feltételek mellett nem lehet számítani. A rendszerváltást követően alapvetően kétféle álláspont alakult ki a műemlékekkel kapcsolatban.

Egyik álláspont szerint a műemlékvédelem kizárólag állami feladat, s így a műemlékeknek állami tulajdonban kell maradnia, a másik álláspont szerint oda kell adni őket az első jelentkezőnek, hogy pusztulásuk elkerülhető legyen (Praznovszky 2005). A rendszerváltás óta eltelt idő egyértelműen bebizonyította, hogy egyik út sem járható.

Véleményem szerint az elsődleges cél minden esetben a kulturális és épített (tárgyi) örökség utókor számára történő megőrzése, még akkor is, ha ez rövid távon (belátható időn belül) csak egy szűk (tulajdonosi) kör érdekeinek felel meg. Mindezt abban az esetben szabad megengedni, ha enélkül kulturális értékeink menthetetlenül elvesznének (Ezt a gondolatot azért tartom fontosnak kiemelni, mert különösen a rendszerváltozást megelőző időszak tapasztalatai alapján a magyar kulturális épített örökség egy része (nem kizárólag az ország határain belül értékre gondolván) gyakorlatilag elpusztult.).

Minden egyéb esetben törekedni kell arra, hogy a kastélyok minél nagyobb mértékben legyenek képesek hozzájárulni szűkebb, tágabb környezetük közösségének jólétéhez, fejlődéséhez, azaz, biztosítson közvetlenül és közvetve munkát, munkahelyeket a helyieknek, nyújtson olyan szolgáltatásokat, amelyek vonzóak és elérhetőek a környék lakossága számára. A jelentős turisztikai vonzerőt képviselő kastélyok multiplikatív hatásaikon keresztül

hozzájárulhatnak a környék turisztikai szolgáltatásainak bővüléséhez, a turisztikai hálózatosodás erősödéséhez.

6. ábra: A kastélyszállók hasznosításának probléma-fája

Forrás: saját szerkesztés

Összefoglalás

A kastélyok szempontjából is fordulópontot jelentő rendszerváltás óta jelentős változások következtek be a kastélyhasznosítás terén. A korábban jellemzően állami tulajdonú ingatlanok egy része magántársaságok, magánszemélyek kezébe került. Megindult a kastélyok rekonstrukciója, néhány sikertörténetről is (pl. Gróf Degenfeld Kastélyszálló, Hotel Kastély Szirák) beszámolhatunk, nem kis részben a külföldi befektetőknek köszönhetően. Sajnos azonban kedvező tendenciák ellenére nem minden kastélyunk számára sikerült méltó funkciókat találni, sok esetben még az állagmegóváshoz sem áll rendelkezésre elegendő forrás, gyakoriak az ideiglenes (de annál költségesebb) és koncepciótlan beruházások. Véleményem szerint az alapvető probléma elsősorban az ingatlan (települési, térségi) szintű, jól átgondolt stratégiák hiányában keresendő, ami a többi problémából adódó negatív hatásokat megsokszorozza.

Úgy tűnik a kastélyturizmus sem országos szinten, sem a régiókban nem tölti be még azt a kitüntetett helyet, ami a tőlünk nyugatabbra fekvő országokban megszokott, pedig a kastélyok intenzívebb hasznosítása sokban segíthetne megváltoztatni, a külföldiek szemében mind a mai napig a magyar turisztikai kínálatot megtestesítő, meglehetősen egysíkú, a puszta, gulyás, paprika sztereotípiákat felsorakoztató képet egy, a magyar kultúra sokszínűségét bemutató imázssá. Hozzájárulhatna a túlzottan főváros centrikus turisztikai kínálat színesítéséhez, változatos programok nyújtásával a szezonális csökkentéséhez.

Irodalom

Puczkó L.-Rátz T. (2005): A turizmus hatásai. Aula Kiadó, Budapest.

Praznovszky H. (2005): A kastélyhasznosítás problémái Magyarországon. Turizmus Panoráma, Budapest.

Koppány T.-Dercsényi B.-Örsi K.-Hegyí Gy. (1990): Magyar kastélyok. Officina Nova, Budapest.

Virág Zs. (2000): Magyar kastélylexikon 1. Pest megye kastélyai és kúriái. Perfect Project, Budapest.

Kelényi Gy. (1974): Kastélyok, kúriák, villák. Corvina Kiadó, Budapest.